

ЎҚИТУВЧИНИНГ ИЖОДИЙ ФАОЛИЯТИНИ ОЛИБ БОРИШДА ЗАРУРИЙ КОМПЕТЕНЦИЯЛАР МАЗМУНИ

<https://doi.org/10.53885/edinres.2022.6.6.015>

Садикова Фируза Махмуджановна,

*“Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш
муҳандислари институти” миллий тадқиқот университети ассистенти*

Аннотация. Мақолада бўлажак мутахассисларнинг касбий тайёргарлиги сифатини ошириши билан бир қаторда, олий профессионал таълим соҳасида бўлажак профессионал таълим ўқитувчиларининг мустақил ижодий фаолиятини ривожлантириши бўйича муҳим илмий маълумотлар ва қиёсий таҳлиллар келтирилган.

Калит сўзлар: ижодий фаолият, кўникма, профессионал таълим, танқидий тафаккур, ўқув режа.

СОДЕРЖАНИЕ НЕОБХОДИМЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ ПРИ ОСУЩЕСТВЛЕНИИ ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ

Садикова Фируза Махмуджановна,

*Национальный исследовательский университет «Ташкентский
институт инженеров ирригации и механизации сельского хозяйства»
ассистент*

Аннотация. В статье представлены повышения качества профессиональной подготовки будущих специалистов, соответствующие научные данные и сравнительный анализ по развитию самостоятельной творческой деятельности будущих преподавателей профессионального образования в сфере высшего профессионального образования.

Ключевые слова: творческая деятельность, навыки, профессиональное образование, критическое мышление, учебный план.

THE CONTENT OF THE NECESSARY COMPETENCES IN CARRYING OUT THE CREATIVE ACTIVITY OF THE TEACHER

Sadykova Firuza Maxmudjanovna,

*National Research University «Tashkent Institute of Irrigation and
Agricultural Engineering» assistant*

Annotation. The article presents improvements in the quality of professional training of future specialists, relevant scientific data and comparative analysis on the development of independent creative activity of future teachers of vocational education in the field of higher professional education.

Keywords: creative activity, skills, professional education, critical thinking, curriculum.

Ўзбекистонда халқаро таълим стандартлари асосида олий малакали мутахассислар тайёрлаш учун зарур шарт-шароитлар яратилмоқда. Хусусан, Олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясида “индивидуал таълим траекторияларига асосланган, талабаларда креатив фикрлаш, амалий кўникмаларни шакллантиришга қаратилган ўқув режалар ишлаб чиқиш орқали талабалар қизиқишлари ҳамда кадрлар буюртмачилари эҳтиёжларига мувофиқ таълим дастурларини шакллантириш, ўқув жараёнида компетенцияларни кучайтиришга қаратилган методика ва технологияларни жорий этиш, ўқув жараёнини амалий кўникмаларни шакллантиришга йўналтириш” каби муҳим вазифалар белгиланган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 6 сентябрдаги ПФ-5812-сон “Профессионал таълим тизимини янада такомиллаштиришга доир кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги, 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сон “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги, 2017 йил 29 ноябрдаги ПФ-5264-сонли “Ўзбекистон Республикаси инновацион ривожланиш вазирлигини ташкил этиш тўғрисида”ги, 2019 йил 8 октябрдаги ПФ-5847-сон “Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш Концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги Фармонлари, 2017 йил 20 апрелдаги ПҚ-2909-сон “Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори ва Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 24 январдаги Олий Мажлисга Мурожаатномасида ҳамда мазкур фаолиятга оид бошқа меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларда белгиланган вазифаларни амалга ошириш бугунги куннинг долзарб муаммоларидан биридир.

Президентимиз томонидан соҳада туб ислохотларни амалга ошириш ва замонавий профессионал таълим тизимини барпо этишнинг мақсад ва устувор вазифалари, бир сўз билан айтганда, соҳанинг янги миссияси белгилаб берилди. Шу маънода 2019 йилдаги “Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепцияси тўғрисидаги” Қароридан [12] бир қанча масалаларга алоҳида тўхталиб ўтилган бўлиб, шулардан:

индивидуал таълим траекторияларига асосланган, талабаларда креатив фикрлаш, амалий кўникмаларни шакллантиришга қаратилган ўқув режалар ишлаб чиқиш орқали талабалар қизиқишлари ҳамда кадрлар буюртмачилари эҳтиёжларига мувофиқ таълим дастурларини шакллантириш, уларни тасдиқлаш бўйича олий таълим муассасаларига босқичма-босқич академик мустақиллик бериш;

мустақил таълим соатлари улушини ошириш, талабаларда мустақил таълим олиш, танқидий ва ижодий фикрлаш, тизимли таҳлил қилиш, тадбиркорлик кўникмаларини шакллантириш, ўқув жараёнида компетенцияларни кучайтиришга қаратилган методика ва технологияларни жорий этиш, ўқув жараёнини амалий кўникмаларни шакллантиришга йўналтириш, бу борада ўқув жараёнига халқаро таълим стандартларига асосланган илғор педагогик ва ахборот технологиялари, ўқув дастурлари ва ўқув-услубий материалларни кенг жорий этиш;

талабалар билимини баҳолаш тизими технологияларини такомиллаштириб бориш ва ҳолисоналигини таъминлаш, жумладан баҳолашнинг талабалар билан бевосита алоқасиз шакллари ривожлантириб бориш каби масалаларга алоҳида тўхталиб ўтилган. Бу масалалар ва вазифалардан келиб чиққан ҳолда диссертация иши мақсад ва вазифалари, кўйилган ғоялар ва уларга эришиш методикаларини ишлаб чиқишда бевосита асос сифатида фойдаланилган ва уларга таянилган.

Мустақил таълимни ташкил қилишга бўлган янги ёндашувлар талабалар нафақат сунъий вазиятларни, балки ҳақиқий амалий топшириқларни ҳал қилишларини назарда тутди. Бунда улар нафақат профессор-ўқитувчидан, балки бир-бирларидан ўрганадилар, жумладан турли хил ахборот базалари билан ишлайдилар, танқидий фикр юритишни ҳамда танланган ечим учун жавобгарликни бўйинларига олишни ўрганадилар, ўзларининг шахсий касбий нуктаи назарларини шакллантирадилар.

Ҳозирги кунда илмий техник тараққиётнинг инновацион ривожланиши, билимларнинг тезлик билан янгиланиши бўлажак мутахассисларнинг замонавий шароитларга тез мослашиши ҳамда ўқув-билиш мотивларини эгаллашларига интилишини талаб этади. Бу эса талабаларнинг мустақил изланишга, касбий муаммоларни мустақил ечиш, унга ижодий ёндашишга

ўргатиш заруриятини туғдиради. Шунинг учун ҳам, бугунги кунда ижодкор, креатив фикрловчи мутахассисларни тайёрлаш жараёни узлуксиз таълим тизимининг энг асосий вазифаларидан бўлиб, бунда компетенциявий ёндашув асосида талабаларнинг ижодий фаолиятини такомиллаштириш муҳим илмий-амалий аҳамият касб этади. Давлат таълим стандартларида олий таълим тизимида профессионал таълим соҳа йўналиши талабаларнинг касбий-педагогик фаолиятида ўқитувчилик, тарбиячилик, ўқув-методик, ишлаб чиқариш, илмий-тадқиқот вазифаларини амалга ошириши кўзда тутилган.

Талабаларда таянч, умумкасбий ва махсус-касбий компетенцияларни шакллантириш ва касбий-педагогик ижодкорлик фаолиятини ривожлантиришда таълим мазмуни, ўқув режа, дастурлар, таълим шакли, метод, воситалари ва дарсликлар, электрон ахборот таълим ресурслари ҳамда бошқа дидактик материаллар, ўқув-методик қўлланмалар, лаборатория жиҳозлари, таълим технологиялари ва бошқалардан фойдаланиш асосида аниқланади. Натижада етук, малакали кадрларнинг мустақил ва режали асосда ўз устида ишлаши, касбий ва ижодий фаолият компетенцияларини изчил ривожлантириб боришини таъминлашга эришилади.

Талабаларнинг (бўлажак профессионал таълим ўқитувчисининг) мустақил ижодкорлик фаолиятини ривожлантиришда компетенциявий ёндашувнинг ўзига хос хусусияти аниқланди ҳамда ижодий компетенциялар ва уларнинг мазмун моҳияти, ёндашувлар ва уларнинг ўзига хос хусусиятларига алоҳида тўхтаб ўтилди.

Юқорида билдирилган фикрлар, бизгача олиб борилган тадқиқотлар таҳлили натижасида ижодкорлик фаолияти тушунчасига қуйидагича муаллифлик таърифи берилди. Ижодий фаолият – бу янги ғоя ва ечимларни педагогик ҳамкорликда амалга ошириш ва оммалаштиришга йўналтирилган тадқиқот фаолияти бўлиб, танлаб олинган ғояларни ахборот-коммуникацион технологиялар асосида тизимни сифат жиҳатида янги элементларга, ташкил этувчи омилларга тўлиқ педагогик тизим сифатида қабул қилиш ва амалда синаб кўриш ва натижаларни таққослаш, ечимлардаги номутаносиблик ва зиддиятларни бартараф этишга йўналтирилган фаолиятдир.

Илмий манбаларни таҳлил қилиш асосида талабанинг ўз қобилиятлари ва ахборот-тадқиқот фаолиятини амалга ошириш имкониятларини самарали қўллаш мақсадларида талабанинг мустақил бошқарувни ва ўзига онгли равишда таъсир кўрсатишни ўз қўлига олиши талабада қуйидаги маҳорат ва кўникмалар шаклланиши зарурати тўғрисида хулоса қилиш имконини берди:

ўзини ўзи мотивациялаш (мақсадларга эришишга ва шахсий қобилиятларни фаоллаштириш учун);

ишларни мустақил ташкил этиш (ишларни режалаштириш, шахсий вақт ва маконни ташкил этиш, вазифаларни ҳал қилиш технологиялари ва усулларини танлаш учун);

Демак, мустақил фаолиятни компетенциявий ёндашувлар асосида ташкил этишда бўлажак профессионал таълим ўқитувчиларининг касбий компетенцияларини шакллантириб бориш билан бирга уларда мустақил ижодий фаолиятларини олиб боришга имкон берувчи зарурий компетенцияларини ҳам эгаллашига ундайди.

Бу фаолият юзасидан олий таълим тизимида компетенциявий ёндашувлар асосида ижодий фаолиятини мустақил таълим жараёнида ташкил этиш, уларнинг натижавийлигини таҳлил этиш, шарт-шароитларини ўрганишни, энг асосий элементларидан бири ахборот-мухитининг таъсирини илмий нуқтаи назардан таҳлил қилиш мақсадга мувофиқдир.

Хулоса қилиб айтиш мумкинки, талабаларнинг мустақил ижодий фаолиятини компетенциявий ёндашув асосида ташкил этиш келажакда

талабаларнинг муваффақиятли натижаларга эришишини таъминлайди ва уларга катта имкониятлар беради.

Фойдаланилган адабиётлар:

Садикова Ф.М. Компетенцияларни эгаллашда олий таълим тизими талабаларининг мустақил таълимини ташкил қилишнинг ўзига хос хусусиятлари // Муғаллим ҳам узлуксиз билимлендириу илмий-методикалык журнали. – Тошкент, 2020. – № 2. –Б. 50-53.

Садикова Ф.М. Коммуникатив кўникмалар ва бошқарув коммуникацияси // Ўзбекистонда ижтимоий фанлар журнали. – Тошкент, 2011. – № 4.– Б. 54-57.

Муслимов Н.А. Педагогик фаолиятга тизимли ёндашув муаммолари // Касб-хунар таълими, 2004. - № 3. – Б.24.

Муслимов Н.А. Кулиева Ш.Ҳ. Касб таълими ўқитувчиларини тайёрлаш жараёнига тизимли ёндашувни амалга оширишга муаммоли вазиятлар. – Т.: Фан ва технологиялар, 2007. – 54 б.

Исмаилова З.К. Талабаларнинг касбий педагогик малакаларини шакллантириш: Дисс. ... пед. фан. номз. – Т., 2000. – 186 б.

Исмаилова З.К., Химматалиев Д.О. Роль педагогической технологии разноуровневого обучения в современном профессиональном образовании / The Seventh International Congresson Social Science sand Humanities, 2 nd April